

ЗА ПЛЕЯДАТА ПРЕПОДАВАТЕЛИ В ДЪРЖАВНИЯ БИБЛИОТЕКАРСКИ ИНСТИТУТ

Отглас на 55-годишнината от основаването
на Държавния библиотекарски институт, днес СВУБИТ

Виолета Божилова

Обръщайки поглед назад през годините, винаги ми е приятно да си спомня далечната 1958 г., когато напуснах ученическата скамейка и бях приета за студентка в Държавния библиотекарски институт. Влизането в това учебно заведение не беше лесно, особено за кандидатите от София, тъй като се приемаха общо 40 души – имаше само една специалност – библиотечно дело – и приемът се извършваше по окръзи, като за София квотата беше 10%, т.е. четирима души. Аз обаче бях пета по бал, така че като първа резерва трябваше да чакам някой да се откаже. Сред приетите имаше две пълни отличнички, но те и двете се записаха в института, а се отказа един мъж и – ето ме студентка. Разказвам всичко това, за да илюстрирам гореказаното и да подчертая, че още в първата десетка години след създаването му, към Държавния библиотекарски институт имаше интерес, нещо повече, тук попадаха предимно хора, които действително желяха да се посветят на библиотечната работа.

Нито за миг не съжалих, че уча в този институт. Че не съм сгрешила в избора си, се убеждавах все повече след като започнаха учебните занятия и се срещнах с моите преподаватели. Те бяха не само много подготвени хора, повечето от тях притежаваха харизма. В института, създаден през 1950 година, вече се бе утвърдила една традиция на качествена преподавателска работа. Малък по мащаби, приятен милостиво в сградата на Народната библиотека, полувисшият Държавен библиотекарски институт се бореше за място под слънцето. И единственият му коз беше качеството на обучението. А то беше високо.

След като в Института бяха преподавали цяло съзвездие именити учени като професорите Александър Пешев, Туше Влахов, Велчо Велчев, Елена Савова, Елена Кирова Людмила Стефанова, пред директора Ценко Цветанов стоеше нелеката задача да задържи високото равнище на преподавателския състав и на учебния процес. Ценко Цветанов беше първият успешен директор на института и добре разбираше, че там е залогът за успешното развитие на учебното заведение, и тъй като познаваше много добре кадровия потенциал на библиотечната професия, канеше за преподаватели най-изявените труженици в нея. Така постъпваше и при общообразователните дисциплини.

Самият Ценко Цветанов освен с изпълнение на административните си задължения като директор, преподаваше и две основни дисциплини – общо библиотекознание и българска библиография. И по двете беше написал учебници. По наше време издаде и трети учебник – по детски библиотеки, тъй като имаше намерение да въведе и такава дисциплина, която той да преподава. Всъщност към детското четене той имаше изявена слабост, това беше любимата му материя и само можем да си представим колко интересна би била тази негова дисциплина, ако беше осъществил намерението си. Сам той талантлив детски писател, отлично познаващ детската психология в различните възрастови групи, в неголемия по обем учебник беше предначертал основните принципи при работата с книгата сред детската читателска аудитория. Преждевременната му смърт му попречи да осъществи този хубав замисъл.

В сянката на по-големия му и по-известен брат проф. Тодор Боров, комуто съдбата отреди биологично и творческо дълголетие, на пръв поглед делото на Ц. Цветанов не изглеждаше толкова голямо и ярко. Така беше обаче само на пръв поглед. Защото освен вещ библиограф, съосновател заедно с проф. Тодор Боров на Българския библиографски институт, той беше и изявен билиотековед, не само владеец в тънкости всички процеси в практическата библиотечна работа, но и автор или съавтор на най-важните помагала в нея: двузначните „Авторски таблици“, „Минимум библиотечна техника“, „Единни правила за описание на книгите в масовите библиотеки“, „Типов каталог за масовите библиотеки“, адаптирал беше и „Таблицы за десетична класификация за нуждите на тези библиотеки. Той умееше да говори, умееше да заинтригува аудиторията, да я грабне. Говореше бавно, отчетливо, сякаш поставяше логическо ударение на всяка дума. Когато четеше лекциите си, отвреме-навреме спираше, обхождаше с поглед аудиторията и коментираше прочетеното с едно неподражаемо чувство за хумор.

Беше много човечен, отнасяше се с разбиране към колегите си и към студентите. Огромната му ерудиция оставяше отпечатък върху всичко, с което се заемаше.

Всеобщ студентски любимец беше преподавателят по работа с читателите и по справочно-библиографска работа Борис Десев. Той също беше изключителен ерудит и имаше ораторска дарба. Словото му беше завладяващо, оригинално. Беше ни интересно да слушаме лекциите му, но още по-интересно протичаха упражненията при Десев. На тях най-често изпълнявахме практически задачи и особено приятни бяха часовете, в които изготвяхме библиотечни плакати, защото тогава, рисувайки плакатите или пишейки букви, разговаряхме с преподавателя си на най-различни теми. Той ни помагаше активно при изработването на тези плакати, но държеше идейният проект за плаката да бъде наш. На тези упражнения проличаваше дарбата на Десев за рисуване. Колеги казваха, че той и пеел много хубаво.

Когато завършвахме Института, за абсолвентския бал направихме дружески шаржове за всеки един преподавател и студент, които оформихме като отделен отпечатък от книга. За Десев бяхме²² писали:

*Певец, художник, библиотекар,
на студентите добър другар –
натура изцяло за изкуство родена,
но на справочната работа посветена.*

Подобно лекторско майсторство владееше и преподавателката ни по библиотечни каталози Дора Кършовска. Дисциплината ѝ беше твърде специфична, напълно непозната за нас и се отличаваше със строго определена конкретика. Кършовска съумяваше по един удивителен начин да предаде интересно тази суха и скучновата материя, касаеща библиотечната обработка на книгите. Тя освежаваше правилата за описание и методиката на класифициране на литературата с оригинални примери, поставяше ни на мястото на читателя, за да предвидим как той би потърсил дадено заглавие, с което ни убеждаваше колко важно е правилното разкриване на фонда и изграждането на оптимална за даден вид библиотека система от каталози с високи информационни възможности.

Повечето от нашите преподаватели владееха по 2-3 чужди езика, което им даваше възможност да следят новостите в библиотечното дело по света. Дора Кършовска беше от тези преподаватели. От тях беше и другата Дора – Ганчева-Божинова, която преподаваше библиотечни фондове и организация на методичната работа. Тя излъчваше невероятна благодост на характера и финес в обноските.

С подобни качества – душевна щедрост и приветливост – се отличаваше и асистентката на Д. Кършовска и преподавателка по немски език Лили Ценова. На упражненията по библиотечни каталози тя се стремеше да внедри у нас практически умения за обработката на книгите, като вършеше това много търпеливо, ненатрапливо, поправяйки ни грешките и разяснявайки правилата. Със същото търпение и мила усмивка обясняваше непознатите думи и граматичните правила в немския език.

Оригинална личност беше и преподавателят по френски език от Софийския университет „Кл. Охридски“, хоноруван в нашия институт, Никола Колев или както го наричаха всички „мосю Колевв“, изговаряйки ясно „в“-то.

Когато по-късно следвах в Университета, сравнявайки университетските ни преподаватели с тези от ДБИ, се убедих, че моите институтски преподаватели по нищо не отстъпваха на университетските. Те бяха поне равни на тях, а в някои случаи дори ги превъзхождаха. Те не отстъпваха на колегите си от СУ нито по ерудиция, нито по професионална подготовка, нито по лекторско и методично майсторство, и не на последно място не им отстъпваха и по личностни достойнства.

Ето, да вземем например преподавателя ни по политикономия в ДБИ Карл Сабетаев. Няма да забравя първите лекции на този забележителен икономист. Дисциплината беше съвсем нова за нас, тя нямаше нищо общо с онова, което бяхме изучавали в средното училище. Нямахме никакви стари знания, на които да се опрем, както това беше при литературите например, и затова не разбирахме материала. Веднъж Карл Сабетаев ни даде за домашно да разработим някакъв въпрос от политикономията на капитализма. Почти всички бяхме писали някакви общи приказки, заучени клишета за „тежкото положение на народа“ и за „експлоатацията на човек от човека“. Преподавателят ни не показва, че е недоволен от нашите „разработки“, а се зае тактично и с много търпение да ни разяснява причинно-следствените връзки на явленията, че това, което ние бяхме посочили за характерна черта на строя, всъщност е следствие от основното положение: кой владее средствата за производство и веднага цитираше „Капиталът“: „Капиталистът е капиталист не защото е индустриален командир, а е станал индустриален командир, защото е капиталист“. Имаше впечатлението, че знае „Капиталът“ наизуст. И ни нахвърля схемата, по която е трябвало да разработим въпроса. С много примери и анекдоти (беше неизчерпаем на хубави анекдоти) конкретизираше проблемите и лека-полека трудната материя започна да ни просветва. Времето минаваше, краят на семестъра приближаваше, а ние все още изучавахме политикономията на капитализма. „Кога ще започнем политикономията на социализма?“, недоумявахме ние, „та това е половината учебник!“ В един от последните часове завършихме политикономията на капитализма и Сабетаев каза нещо, което тогава ни прозвуча еретично: „Драги студенти, каза той, политикономията на социализма не е проучена още добре. Икономистите не са много наясно по всички въпроси от нея, законите не са формулирани окончателно. За капитализма Маркс написа фундаментален труд – „Капиталът“ – и нещата там са ясни, но не се е родил още Маркс, който така ясно и детайлно да анализира явленията при социализма. Всичко е в сферата на мечтите. Затова аз вместо лекция ще ви прочета една статия от едно съветско списание. Статията се казва „Давайте помечтаем“. И той ни прочете статията, която чертаеше в общи линии светли розови перспективи, но нямаше много конкретни неща. Помня, че и в конспекта присъстваха много малко въпроси от политикономията на социализма. Уважа-

вахме много Карл Сабетаев и отношението си към него отразихме накрая в шаржа за него така:

*Беше страшен мор за нас
още от първия ни час
политическата икономия.
Но с усмихнатата физиономия
на другаря Сабетаев и с вицове безчет –
стана ни любим предмет.*

Много интересен лектор беше и Владимир Сестримски – преподавател по друга идеологическа дисциплина – марксистка философия. Освен диамат, както наричахме дисциплината, Сестримски ни преподаваше и основи на културно-масовата работа. Беше редовен преподавател в института и член на Националната лекторска група, която по-късно се преобразува в Дружество за разпространение на научни знания. Говореше много увлекателно, лекциите му бяха изпъстрени с множество примери и случки от живия живот. Впрочем не зная дали изобщо имаше написани лекции, защото той изобщо не четеше, не гледаше отникъде, а развивайки лекцията, гледаше нас. Разработвайки някакъв теоретичен въпрос, той веднага подкрепяше с пример, като започваше: „Аз като бях в едно село...“ и разказваше нещо интересно, случило се в това село и подкрепящо неговата теза.

Обичахме и лекциите по руска литература на Стефана Иванова. На пръв поглед тя създаваше впечатление на вяла, малко флегматична дори жена. Но стъпеше ли на катедрата, се преобразяваше – превръщаше се в сладкодумна, много емоционална лекторка. В изнасянето на лекцията освен с образния си език, тя участваше с мимика, интонация, дори жестове. Тя ни пренасяше в Русия от XIX в. и пред нас оживяваха колосите на руската литература – Пушкин, Лермонтов, Некрасов, Тургенев... Разказваше ни малко известни факти за живота им, разкриваше голямото богатство от образи и идеи в творчеството им. Аз водех понякога мои училищни приятелки да я слушат.

Най-младата в този букет от всеотдайни, способни, влюбени в работата си преподаватели беше Екатерина Георгиева, преподаваща руски език. Попаднала в тази среда от силни, обичани от студентите професионалисти, тя се стремеше да бъде на тяхното равнище. Работеше упорито, подбираше подходящи текстове от руски библиотекоеведски списания, които разработвахме като уроци. Няколко години по-късно и тя, както повечето наши преподаватели, създаде свой учебник. Ние бяхме първият й випуск в ДБИ и тя се стараше да ни подготви за

достойно представяне на изпита. Обичаше да повтаря: „Имейте ввиду, дорогие товарищи, экзамен не за горами!“ Затова накрая я изненадахме със следния шарж:

*Екатерина Георгиевна, имейте ввиду –
Вы нас учили в прошлом году,
но мы вспоминаем каждый час
и уважаем и любим Вас.*

*Рассказывали Вы нам хорошенько
о Гоголе, Горьком, Тарасе Шевченко,
любили твердить (хотя мы знали и сами),
что, мол, „экзамен не за горами.“*

Трудно мога да предам ефекта от този шарж. Катя Георгиева беше, слисана, трогната, поласкана, горда с нас, благодарна.

Както вече споменах, тези шаржове бяхме оформили като отделни отпечатъци от книги и всички преподаватели и студенти получиха своя отделен отпечатък. Разбира се, всички бяха прочетени на вечерта. Това хрумване внесе голямо оживление, имаше много смях, поздравления за инициаторката Лиляна Разсуканова и за изпълнителите, аплодисменти. Така нашата абсолвентска вечер не се изрази само във вечеря и танци, а намерихме начин да се забавляваме смислено и тя се запомни завинаги от всички. За да оформим шаржовете по този начин, т.е. според изискванията на издателските стандарти, заслугата бе на хонорувания преподавател Марин Василев, който беше експерт в Полиграфическия комбинат „Д. Благоев“. Той ни преподаваше „История и техника на книгата“. Беше написал и учебник под това заглавие. Учебникът претърпя няколко издания, но вече под заглавие „Книгознание“. Впрочем дисциплината също беше преименувана така впоследствие. Марин Василев беше винаги усмихнат, приветливото му лице излъчваше доброта и жизнерадост. За да ни запознае с производството на книгите, той ни водеше в Полиграфическия комбинат, където ни показваше различни печатарски машини и процесите в пътя на книгата от белия лист до оформеното книжно тяло.

Няма да пропусна и такъв задълбочен и високателен преподавател като Ганка Михайлова, която ни преподаваше западна и детска литература. Автор на чудесен учебник по детска литература, който беше предназначен за учителските институти, тя ни застъпваше не само западната и детска литературна класика, но и нашумели съвременни автори. Това беше особено полезно и ценно за бъдещата ни професия.

Преподавателят по българска литература Христо Недялков, също автор на учебник, не правеше

изключение по професионални и педагогически качества от съвездието способни преподаватели, които изграждаха имиджа и авторитета на института в ония години. Той, като Стефана Иванова, илюстрираше лекциите си с малко известни факти за разглежданите писатели. Имаше и още нещо много важно за нас: той отделяше внимание на библиографската страна на въпроса. За всеки автор представяше изчерпателна библиография на произведенията му по години на първото издание, а също така посочваше литературна критика за тях.

Добри спомени остави у нас и Василка Петричева, която преподаваше обща и специална библиография. Тя винаги ни носеше да видим изданията на ретроспективната библиография – „Български книгопис за сто години“ на Балан, описите на Иванчев, а също и книжки от текущата национална библиография. Петричева мъкнеше по цяла камара книги, но трудът ѝ не беше напразен – ние научихме основните библиографски трудове и по-нататък станеше ли дума за тях и по други предмети (например по справочно-библиографска работа), те ни бяха познати, знаехме какво съдържат, какви показалци имат, и как и кога се работи с тях.

Нашите преподаватели от края на 50-те и началото на 60-те години поеха щафетата от изявени специалисти, за които вече се спомена по-горе. Те се оказаха достойни да заемат тяхното място, утвърждаваха доброто име на младото учебно заведение и изграждаха здрав фундамент за неговото съществуване и укрепване. Те създаваха традиция за качествено обучение в нето. Това беше време и на смяна на ръководството на института поради преждевременната смърт на Ценко Цветанов. Новата директорка, младата и енергична Тодора Топалова, не просто продължи неговата борба за утвърждаване на ДБИ, а издигна на нов етап обучението в него главно с две неща: тя успя да издейства от Комитета за култура изпращането на отличниците на института да продължат образованието си в СССР и построяването на специална сграда за учебното заведение, което пък стана предпоставка за откриване на нови специалности, за увеличаване на приема на студенти и изобщо за по-нататъшното му развитие.

Със своята всеотдайност преподавателският състав от онова време не само обучаваше студентите си. Това бяха личности, които ни възпитаваха чрез примера си, чрез изисканото си възпитание, чрез нравствените си добродетели. Затова ги уважавахме и обичахме.

